

IRODALOM.

Pedagógiai értekezések középiskoláink 1912/13. évi értesítőiben.

Értesítőink pedagógiai tárgyú értekezései jórészt egyenesen a tanulók és szülők számára készülnek, ennél fogva mindenekelőtt azt kell vizsgálnunk, szem előtt tartották-e szerzőik azt a fontos elvi kérdést, *miről* szabad és *hogyan* kell ily közönség számára írni. A tárgyválasztás szempontjából általában véve nem igen tehetünk kifogást, de a részletekben nem minden értekező fontolta meg, alkalmas hely-e az értesítő bizonyos gondolatok kifejtésére. Ebből származik az a következtetés, hogy egyes értekezések felpanaszolják a napisajtónak az iskola ellen intézett támadásait, az iskoláról szóló, sokszor talán kiméretlen bírálatait, melyek aláássák az iskola tekintélyét s ugyanazok az értekezések a szülői házat kritizálják és az ifjúság kezébe adott értesítőben a szülők hibáit mutogatják. Vajjon nem esnek-e ezzel ugyanabba a hibába, melyet kárhozzátának, nem ássák-e alá a szülői tekintélyt, melyre a szülőknek époly szükségük van, mint az iskolának a maga tekintélyére? S nem hat-e furcsán a napisajtó elleni zúgolódságunk, ha a szülő és tanuló magában az értesítőben olvashatja azt a határozott kijelentést, hogy «az iskolakönyvek rosszak», ami ily általános módon formulázva, semmiesetre sem felel meg a valóságnak. Ahhoz is szó fér, vajjon célszerű-e egész értekezéseket megtölteni az ifjúság erkölcsi fogyatkozásainak semmi megnyugtató és biztató jelenséget nem látó rajzával. Pedig sokan szeretik a mai ifjúság erkölceit túlságosan sötét színekkel festeni, nem gondolván meg, hogy pedagógiailag kétes értékű oly tükröt tartani az ifjúság elé, melyből az erkölcsi hitványság lehangoló, önbizalmat és tökéletesedésre való törekvést eltorzító képe mered reá.

Ami a *hogyan*t, a stílus kérdését illeti, kevés értekező találja el azt a közvetlen hangot, azt az egyszerű és nem szaktudósok által is érthető, de azért választékos, nem póriás; nem alantjáró írásmódot, melyen szélesebb olvasóközönséghez kell szólni. Sokan elfelejtik, tudós szakkifejezésekkel nem lehet elvont, filozófiai nyelven, tudós szakkifejezésekkel írni. Aziránt sincs mindenkinek érzéke, hogy felismerje, hol van az a határ, melyen túl az értekezés a laikus olvasóra nézve már fúrasztóvá és unalmassá válik.

Fájdalom, a sok értekezés között nem egy gyöngye stílusú vagy felületes akad, viszont azonban szép számmal találhatók ügyesen, eleven tollal megírt, tartalmilag is helytálló dolgozatok. Tér szűke miatt az átolvasott 83 értekezés közül csupán az általánosabb érdekűek

megemlítésére szorítkozom. (A román- és szerbnyelvű értesítőket nyelvük miatt mellőznöm kellett s kimaradt a szemléből a nyírbátori minorita gimnázium is, melynek értesítőjéhez nem tudtam hozzájutni.)

Az iskola és szülői ház viszonyát komoly tanulmányok alapján, de a szülők számára kissé nehézkes modorban és hosszadalmasan tárgyalja Biró Imre (szegedi piar. gimn.). Szekeres Bónis (esztergomi bencés gimn.) tartalmas értekezése gondos, de túlságosan ideális szabályzatot dolgoz ki a szülői ház és szállásadók részére, míg Kovács Lajos (nagykőrösi ref. gimn.) egy konkrét esettel kapcsolatban a szülői háznak az iskolával való ellenséges szembehelyezkedését panaszolja. Az általa említett esethez hasonló pedagógiai határvillongások az iskola és szülői ház között csak úgy volnának elkerülhetők, ha e két tényező egyforma elveket követne a nevelésben. E cél elérését óhajtják elősegíteni a szülőknél tanácsokkal szolgáló értekezések, melyek közül kiemelkedik Bognár Cecil (komáromi bencés gimn.) könnyed stílusú és modern szellemtől áthatott dolgozata. Ravasz Árpád (budapesti ref. gimn.) rövidre fogott, okos tanácsai pedig mindenkinek mintául szolgálhatnak, aki azt akarja, hogy cikkét a szülők elolvassák s hasznot merítsenek belőle.

Helyes gondolat tanácsokkal elátni a tanulókat, hogy hogyan tanuljanak, mit és hogyan olvassanak, hogyan tökéletesítsék magukat erkölcsileg, mivel foglalkozzanak a vakációban stb. Ebből a körből választotta értekezése tárgyát Kövesi Lajos (szegedi piar. gimn.), ki a szavalás művészetének titkaiba avatja be kis tanítványait, de talán kelleténél több útbaigazítást ad nekik. Vajthó Zoltán (trsztenai kir. kath. gimn.) a turistáskodásra, a természet megfigyelésére, a szülőföld megismerésére, madár- és növényvédelemre buzdítja a gyermekeket, Pallman Péter (kecskeméti piar. gimn.) pedig a tanulók számára írott erkölcsi tárgyú szüenidei olvasmányában Foerster eszméit népszerűsíti, míg Fehér Miklós (zalaegerszegi áll. gimn.) az olvasásra nézve ad a tanulóknak általában helyeseltető tanácsokat. Itt kínálkozik megemlítésre Lázár Szilárdnak (bpesti IV. ker. reálisk.) a pedagógiai pszichológia körébe vágó értékes dolgozata, mely elsősorban a tanárok figyelmét kívánja felhívni a hibás feleletek egyik gyakori forrására, de a tanulóknak is szolgál néhány gyakorlati tanáccsal.

Több értekezés foglalkozik a cserkészmozgalommal. Ander Antal (dévai áll. reálisk.) józan mérséklettel ír róla. A mozgalom célját abban látja, hogy tanítványainkkal a természetet megkedveltessük s jó turistákat neveljünk belőlük. Sokkal gazdagabb program, szélesebb munkakör lebeg Alleram Gyula (bpesti II. ker. kir. kath. gimn.) és Radványi Kálmán (bpesti II. ker. érseki kath. gimn.) előtt, kik

erről az «új, legtökéletesebb nevelési módszerről» a legnagyobb rajongás és lelkesedés hangján szólván, túlzásokba ragadtatják magukat.

Az érdeklődésnek a testi nevelés felé való fordulása is megnyilvánul az értesítők cikkeiben. Kmetykó Lajos (kassai áll. reálisk.) a különféle testnevelési rendszereket ismerteti s a német és angol testnevelési rendszerrel kiegészített svéd tornát kívánja az iskolai testnevelés alapjává tenni. Az ifjúság testfejlődési viszonyait igen alaposan tanulmányozta Földvári Mihály (nagyváradai prem. gimn.), ki dicséretes szorgalommal összegyűjtött nagyszámú adatából kellő óvatossággal következtet s az egészségügyi szempontokat jobban figyelembe vevő nevelés szükségességét hangsúlyoztatja. Követéseméltó példát mutat Kovács Gyula (versecezi áll. reálisk.) és Sebe Béla (kőrmözbányai áll. reálisk.), kik egészségügyi tanácsokkal igyekeznek az ifjúság testi nevelésének ügyét előmozdítani.

Az értekezések között szorosan vett didaktikai kérdéseket tárgyalók is bőven találhatók. Így a latin nyelv tanítása több író foglalkoztat. Tordai Ányos (bajai ciszt. gimn.) modern felfogásról tanuskodó gondos értekezése reformokat kíván a latin tanításának időtartamában (a III. osztályban kezdődjék), anyagában és módszerében. Nagy Aurél (temesvári piar. gimn.) beható tanulmányokra támaszkodó, de konzervatívabb szellemű, terjedelmes dolgozatában a latin tanítás jelenlegi rendje mellett kardoskodik, míg Vincze János (szilágyosmlyói minor. gimn.), bár ellenzője a direct módszerű latin tanításnak, szintén a III. osztályban való kezdés mellett nyilatkozik. A görög nyelvnek homeroszi alapon nyugvó tanításáról számol be Fuss Mihály (nagysebényi ev. gimn.). A matematikai oktatás reformját fejtegető szerzők közül Szabó Lajos (aszódi ev. gimn.) túlzásba viszi a koncentráció gondolatát. Cikkeket olvashatunk továbbá a rajzoktatásról (Schunn Viktor, szászrégeni ev. gimn.; Pfeifer Elek, nagykanizsai piar. gimn.; Gyökössy Lajos, békési ref. gimn.), a művészeti oktatás fejlesztéséről (Kálmán László, aradi áll. reálisk.), az ének és zene intenzívebb tanításának szükségességéről (Kollwenz Rezső, debreceni áll. reálisk.) stb. Az önképzőkörök vezetőinek érdemes tudomást szereznii Párkányi Norbert (pécsi ciszt. gimn.) történeti visszapillantásának ama fejezetéről, mely azt ismerteti, hogyan valósította meg a szerző a szakkörök eszméjét az önképzőkör keretén belül. Ellenben nem rokonszenvezhetünk Konda László (ungvári áll. reálisk.) ama gondolatával, hogy az önképzőkör helyett a VII. és VIII. osztályban a tanítás szakszerűvé tétele végett középiskolai szemináriumok létesítendők. A középiskola nem szakiskola s a főiskolai rendszert nem lehet a középiskolába egyszerűen átvinni.

A technika haladása új didaktikai segédeszközöket bocsátott a

tanításnak rendelkezésére: a vetítőgépet és mozgófényképet. Ezeknek a szemléltetés szempontjából való nagy használhatósága, valamint a mozilátogatás káros hatásainak kiküszöbölésére való törekvés indít mindig több pedagógust arra, hogy iskolai mozik létesítését sürgesék (Frank István, nyitrai kath. gimn.; Scherer Lajos, losonci áll. gimn.). A mozik és színházak ellen szól Tomor Árkád is (pápai benecés gimn.) javarészen irodalomtörténeti vonatkozású értekezésében, mely azonban megmarad a negatív kritikánál, pozitív javaslatokat nem tartalmaz. Némely szerzetesi iskola újabban igen szép sikerrel elevenítette fel a régebbi korban dívó iskolai színjátékokat, melyekről figyelemreméltó tanulmányban értekezik Náncsy Medárd (székesfehérvári ciszt. gimn.).

Elsősorban az illető iskola növendékeinek és tanárainak érdeklődésére számítanak, de gyakran a távolabb állókra nézve is sok érdekességet rejtenek magukban az egyes iskolák történetét feldolgozó értekezések, melyek között számos érdemes, néha egész monográfia számba menő munka akad. Vannak, kik a magyar neveléstörténethez szolgáltatnak értékes adatokat. Túlnyomórészen történeti jellegű Kopp Lajosnak (bpesti IV. ker. reálisk.) a gimnázium és reáliskola egyenlő jogosítását sürgető jeles értekezése is, mely főleg a francia viszonyok felől tájékoztatja az olvasót. Ugyancsak idegen országokba vezetnek azok is, kik külföldi tanulmányútjukról számolnak be, egyéniségük különfélsége szerint majd általános ismertetést adva, majd inkább személyes tapasztalatokról, egyéni élményekről szólva, majd tudományos színezettel, majd hangulatkeltésre törekedve, tárcacikk-szerűen (Travnik Jenő és Varga Antal, győri áll. reálisk., Madai Gyula, bpesti ref. gimn.).

Kívánatos volna, hogy az értesítőket közlétező igazgatók a programértekezésekkel szemben mindenütt szigorú mértéket alkalmazzanak, hogy ezáltal az értesítőkből megjelent értekezések átlagos színvonala emelkedjék. Ma, amikor az értesítőik nincsenek kötelezve értekezések közlésére, sokkal jobb, ha enélkül látnak napvilágot, mint ha nem odavaló vagy rosszul megírt cikkek jelennek meg bennük, melyek senkinek sem használnak, az értekezések átlagos színvonalát pedig nagyon leszállítják.

Gy. Nagy József.

Bodnár I. Zsigmond: Szociológia az iskolában. Pécs, 1913, 55 l.

A szerző szerint az, hogy mit tanítsunk és mire neveljünk, a legszélesebb értelemben véve társadalmi kérdés s így elbírálásában a társadalom fejlődésének törvénye az irányadó. Az iskola ma az életnek szolgálatot nem tehet, mert tanítási és nevelési törekvése az uralkodó korszellem és osztályérdek hatalma alatt áll, holott az isko-